

«Η κειμενοκεντρική
προσέγγιση στη διδασκαλία
των γραμματικών και
συντακτικών φαινομένων:
παραδείγματα εφαρμογής»
Δρ Γεώργιος Βασιλειάδης

ΗΜΕΡΙΔΑ ΛΑΤΙΝΙΚΩΝ: «ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΟΝΤΑΣ
ΤΑ ΛΑΤΙΝΙΚΑ: ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΣΥΝΔΕΣΕΙΣ».
ΣΑΒΒΑΤΟ, 28 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2026 –
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ – ΛΕΥΚΩΣΙΑ
ΣΑΒΒΑΤΟ, 28 ΜΑΡΤΙΟΥ 2026 –
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ - ΛΕΜΕΣΟΣ

Το διδακτικό πρόβλημα.

- ❑ Πολλά γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα σε περιορισμένο χρονικό διάστημα.
- ❑ Περιορισμένο γλωσσικό αισθητήριο αρκετών μαθητών – απουσία εξοικείωσης με ορολογία γραμματικής και συντακτικού.
- ❑ Τάση αποστήθισης γραμματικών και συντακτικών φαινομένων – έλλειψη κατανόησης του λειτουργικού και νοηματικού τους ρόλου.
- ❑ Αδυναμία εφαρμογής των κανόνων σε διαφορετικό πλαίσιο.

Η προτεινόμενη κειμενοκεντρική μέθοδος

Αξιοποίηση του προς μετάφραση κειμένου για **διδασκαλία** του γραμματικού και συντακτικού φαινομένου της ενότητας.

Αξιοποίηση κειμένων άλλων (ήδη διδαγμένων) ενοτήτων για **διδασκαλία ή εμπέδωση** του υπό διδασκαλία φαινομένου.

Αξιοποίηση του προς μετάφραση κειμένου για **επανάληψη** γραμματικών και συντακτικών φαινομένων.

Για τους πιο πάνω σκοπούς μπορεί να αξιοποιηθεί και κείμενο θεματογραφίας.

Κυκλική πορεία διδασκαλίας

1. Μετάφραση του κειμένου από τα λατινικά στα ελληνικά με εφαρμογή διαφόρων στρατηγικών μετάφρασης (π.χ. παραδοσιακή μέθοδος, μέθοδος συμπλήρωσης κενών, επιλογές μετάφρασης, αντιστοίχιση μετάφρασης με το λατινικό κείμενο), ανάλογα με το επίπεδο μαθησιακής ετοιμότητας, τον διαθέσιμο διδακτικό χρόνο και γενικά τις ιδιαιτερότητες του τμήματός μας.

✓ Προετοιμασία των μαθητών για το υπό διδασκαλία φαινόμενο

2. Απομόνωση και καταγραφή των υπό διδασκαλία τύπων από το κείμενο.

3. Διατύπωση γενικού κανόνα με βάση τη λειτουργία των τύπων στο κείμενο.

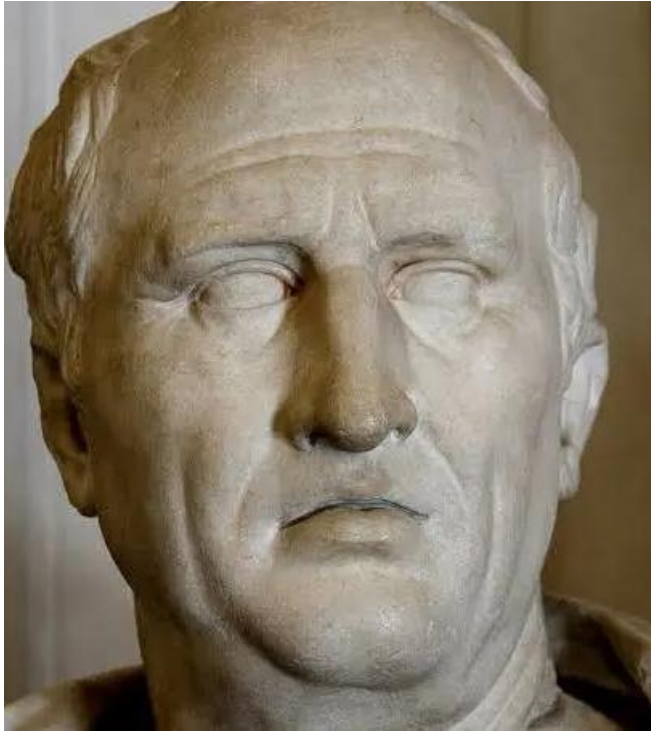
4. Συμπλήρωση κανόνα.

5. Επιστροφή στο κείμενο και εφαρμογή ασκήσεων μετασχηματισμού.

Οφέλη προτεινόμενης μεθόδου

- ❑ Η γραμματική και το συντακτικό συνδέεται με το νόημα και όχι απλώς με τύπους προς αποστήθιση – ενεργοποίηση γλωσσικού αισθητηρίου.
 - ❑ Ενεργοποιεί τη σκέψη των μαθητών (διερευνητική μάθηση): ανακαλύπτοντας τη γνώση, είναι πιο πιθανό να τη συγκρατήσουν.
 - ❑ Κατανόηση της λειτουργίας του φαινομένου εντός κειμενικού πλαισίου πριν ακόμα τους δοθεί η θεωρία. Μάθηση μέσω παραδειγμάτων.
 - ❑ Συνεχής επιστροφή στο κείμενο: γραμματική-συντακτικό-λεξιλόγιο → σύμμαχοι που βοηθούν στην κατανόηση-μετάφραση και όχι εχθροί.
 - ❑ Ενίσχυση μεταγνωστικής ικανότητας: οι μαθητές μαθαίνουν πώς να μαθαίνουν.
 - ❑ Καλύτερη διαχείριση διδακτικού χρόνου (ιδίως μακροπρόθεσμα): ουσιαστική λειτουργική κατανόηση.
- **Παραδείγματα εφαρμογής: Η Γ' Κλίση (Β' Λυκείου) και οι χρονικές προτάσεις (Γ' Λυκείου).**

ΜΑΘΗΜΑ VI: ΟΙ ΝΟΜΟΙ

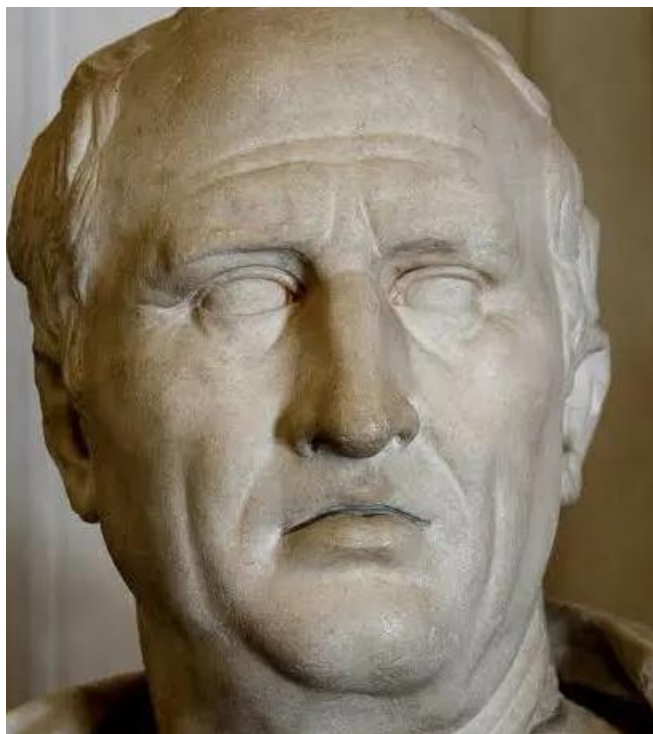

In eā civitāte*, quam leges* continent, boni viri libenter leges servant. Lex* enim est fundamentum libertātis*, fons* aequitātis*. Mens* et animus et consilium et sententia civitātis* posita est in legibus*. Ut corpora* nostra sine mente*, sic civitas* sine lege* non stat. Legum* ministri sunt magistrātus*, legum interpretes* iudices*, legum denique omnes* servi sumus: sic enim liberi esse possumus.

Γ' Κλίση ουσιαστικών – συμφωνόληκτα (αρσενικά και θηλυκά): πορεία διερεύνησης

- ☐ Να εντοπίσετε στο κείμενο τα ουσιαστικά της γ' κλίσης (με αστερίσκο).
- ☐ Σε ποιο γένος βρίσκονται;
- ☐ Να κατατάξετε τα ουσιαστικά σε ένα πίνακα με όλες τις πτώσεις, ενικού και πληθυντικού.
- ☐ Να απομονώσετε τις καταλήξεις των ουσιαστικών.
- ☐ Να εντοπίσετε τον χαρακτήρα του θέματος → **συμφωνόληκτα**.
- ☐ Να συμπληρώσετε τις πτώσεις που λείπουν με βάση τις γνώσεις σας για τις άλλες δύο κλίσεις και τις γνώσεις σας για τις καταλήξεις της γ' κλίσης των αρχαίων ελληνικών.

ΜΑΘΗΜΑ VI: ΟΙ ΝΟΜΟΙ

In eā civitatē*, quam leges* continent, boni viri libenter leges servant. Lex* enim est fundamentum libertātis*, fons* aequitātis*. Mens* et animus et consilium et sententia civitātis* posita est in legibus*. Ut corpora* nostra sine mente*, sic civitas* sine lege* non stat. Legum* ministri sunt magistrātus*, legum interpretes* iudices*, legum denique omnes* servi sumus: sic enim liberi esse possumus.

Γ' Κλίση ουσιαστικών - συμφωνόληκτα

	ΠΤΩΣΗ	ΑΡΣΕΝΙΚΑ/ΘΗΛΥΚΑ	ΟΥΔΕΤΕΡΑ
ΕΝΙΚΟΣ	Ονομαστική	lex, fons, mens, civitas	-
	Γενική	libertat-is, aequitat-is, civitat-is	-is
	Δοτική	-i	-i
	Αιτιατική	-em	-
	Κλητική	-s / -	-
	Αφαιρετική	civitat-e, ment-e, leg-e	-e
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ	Ονομαστική	leg-es, interpret-es, iudic-es	corpor-a
	Γενική	leg-um	-um
	Δοτική	-ibus	-ibus
	Αιτιατική	-es	-a
	Κλητική	-es	-a
	Αφαιρετική	leg-ibus	-ibus

Γ' Κλίση ουσιαστικών - συμφωνόληκτα

- ❑ Να κλίνετε με βάση αυτόν τον πίνακα τα ουσιαστικό lex.
- ❑ Να εξηγήσετε το -x στην κατάληξη του lex.
- ❑ Μελέτη των παραδειγμάτων της Λατινικής Γραμματικής για όλα τα Συμφωνόληκτα-Περιττοσύλλαβα – αρσενικά και θηλυκά (§24, Α', 1 – σελ. 17-18).
- ❑ Διάκριση ανάμεσα σε αυτά που έχουν κατάληξη -s και σε αυτά που δεν έχουν κατάληξη -s (pastor, pastor-is/ dux, duc-is).
- ❑ Διάκριση ανάμεσα στα μονόθεμα και στα διπλόθεμα με βάση το homo.
- ❑ Μελέτη του παραδείγματος urbs. Ποια είναι η διαφορά σε σχέση με τα υπόλοιπα παραδείγματα. Γιατί; → Διερεύνηση κανόνα.
- ❑ Επανερχόμαστε στο κείμενο και με αφορμή το ουδέτερο ουσιαστικό corpus, μελετούμε τα ουδέτερα συμφωνόληκτα → ζητάμε από τους μαθητές να το κλίνουν.
- ❑ Μελέτη κατά τον ίδιο τρόπο των παραδειγμάτων της Λατινικής Γραμματικής για τα Συμφωνόληκτα-Περιττοσύλλαβα – ουδέτερα (§24, Β' - σελ. 19): aequor, nomen, opus.

24. Παραδείγματα τρίτης κλίσεως

Α' Αρσενικά και θηλυκά

1. Συμφωνόληκτα ή περιττοσύλλαβα

(καταληκτικά ή ακατάληκτα, μονόθεμα ή διπλόθεμα §§ 21-23)

(dux ηγεμόνας, θ. duc-, pastor βοσκός, θ. pastor-, homo άνθρωπος,
θ. homo και homin-, urbs πόλη, θ. urb-)

Singularis					Pluralis				
Nom.	dux (duc+s)	pastor	homo	urbs	Nom.	duc - ēs	pastōr - es	homīn - es	urb - es
Gen.	duc - īs	pastōr - is	homīn - is	urb - is	Gen.	duc - um	pastōr - um	homīn - um	urb - ūm
Dat.	duc - ī	pastōr - i	homīn - i	urb - i	Dat.	duc - ibus	pastor - ibus	homin - ibus	urb - ibus
Acc.	duc - ēm	pastōr - em	homīn - em	urb - em	Acc.	duc - ēs	pastōr - es	homīn - es	urb - es
Voc.*	dux	pastor	homo	urbs	Voc.*	duc - ēs	pastōr - es	homīn - es	urb - es
Abl.	duc - ě	pastōr - e	homīn - e	urb - e	Abl.*	duc - ibus	pastor - ibus	homin - ibus	urb - ibus

*Βλ. § 13, 1-2.

Β' Ουδέτερα, συμφωνόληκτα ή φωνηεντόληκτα

(Μονόθεμα ή διπλόθεμα, §§ 21-23)

(aequor πέλαγος, θ. aequor-, nomen όνομα θ. nomen- και nomin-,
opus, θ. opus- και oper-, mare θάλασσα, θ. mare- και mari-)

Singularis

Nom.	aequor	nomen	opus	măřě
Gen.	aequōr - ĩs	nomĭn - is	opěr - is	mar - ĩs
Dat.	aequōr - ĩ	nomĭn - i	opěr - i	mar - ĩ
Acc.	aequor	nomen	opus	mare
Voc.	aequor	nomen	opus	mare
Abl.	aequōr - ě	nomĭne	opěre	mar - ĩ

Pluralis

Nom.	aequōr - ā	nomĭn - a	opěr - a	mar - ĩā
Gen.	aequōr - um	nomĭn - um	opěr - um	mar - ĩūm
Dat.	aequor - ĩbus	nomin - ĩbus	oper - ĩbus	mar - ĩbus
Acc.	aequōr - ā	nomĭn - a	opěr - a	mar - ĩā
Voc.	aequōr - ā	nomĭn - a	opěr - a	mar - ĩā
Abl.	aequor - ĩbus	nomin - ĩbus	oper - ĩbus	mar - ĩbus

ΜΑΘΗΜΑ VII: ΕΤΟΙΜΑΣΙΕΣ ΓΙΑ ΞΕΧΕΙΜΩΝΙΑΣΜΑ

Caesar propter frumenti inopiam legiōnes in hibernis multis conlocat. Ex quibus quattuor in Nerviis hiemāre* iubet et tribus imperat in Belgis remanēre*. Legātos omnes frumentum in castra importāre* iubet. Milites his verbis admonet: «Hostes* adventāre* audio; speculatōres nostri eos prope esse* nuntiant. Vim* hostium cavēre* debetis; hostes enim de collibus* advolāre* solent et caedem* militum perpetrāre possunt».

Γ' Κλίση ουσιαστικών – φωνηεντόληκτα (αρσενικά και θηλυκά): πορεία διερεύνησης

- ❑ Να εντοπίσετε στο κείμενο τα ουσιαστικά της Γ' κλίσης.
- ❑ Με τη βοήθεια του λεξιλογίου σας να τα κατατάξετε σε δύο κατηγορίες: α) σε αυτά που τελειώνουν σε -is και -es στην ονομαστική ενικού και β) σε όλα τα υπόλοιπα.
- ❑ Να εντοπίσετε τον χαρακτήρα του θέματος → **φωνηεντόληκτα**.
- ❑ Να κατατάξετε τα ουσιαστικά της α' κατηγορίας σε ένα πίνακα με όλες τις πτώσεις, ενικού και πληθυντικού.
- ❑ Να απομονώσετε τις καταλήξεις των ουσιαστικών.
- ❑ Να συμπληρώσετε τις πτώσεις που λείπουν με βάση τις γνώσεις σας για τις τα συμφωνόληκτα ουσιαστικά.
- ❑ Να κλίνετε με βάση αυτόν τον πίνακα τα ουσιαστικά *hostis* και *caedes*.
- ❑ Παραπομπή στη Γραμματική για μελέτη των φωνηεντόληκτων ουσιαστικών της Γ' κλίσης (§24 Α' 2 - σελ. 18-19).
- ❑ Διδασκαλία των εξαιρέσεων (π.χ. *vis* / *turris* / *Neapolis*).

Γ' Κλίση ουσιαστικών – φωνηεντόληκτα (αρσενικά και θηλυκά)

	ΠΤΩΣΗ	ΑΡΣΕΝΙΚΑ/ΘΗΛΥΚΑ
ΕΝΙΚΟΣ	Ονομαστική	host- is , caed- es
	Γενική	- is
	Δοτική	- i
	Αιτιατική	caed- em , vim
	Κλητική	- s / -
	Αφαιρετική	- em
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ	Ονομαστική	host- es
	Γενική	host-i- um
	Δοτική	- ibus
	Αιτιατική	host- es
	Κλητική	- es
	Αφαιρετική	coll- ibus

2. Φωνηεντόληκτα ή ισοσύλλαβα

(Μονόθεμα ή διπλόθεμα, §§ 21-23)

(civīs πολίτης, θ. civī-, nubes νεφέλη, θ. nube- και nubi-)

*Βλ. § 13, 1-2.

18

	Singularis		Pluralis	
Nom.	civīs	nūbēs	civēs	nūbēs
Gen.	civīs	nubīs	civī - ūm	nubī - ūm
Dat.	civī	nubī	civ - ībus	nubībus
Acc.	civēm	nubēm	civēs (ή civ - is)	nubēs (ή nub - is)
Voc.	civīs	nubēs	civēs	nubēs
Abl.	civē	nubē	civībus	nubībus

Γ' Κλίση ουσιαστικών – φωνηεντόληκτα (ουδέτερα): πορεία διερεύνησης

- ❑ Η μετάφραση του κειμένου VIII, όπου εντοπίζονται ουδέτερα φωνηεντόληκτα της Γ' κλίσης, είναι εκτός ύλης.
- ❑ Προτεινόμενη μέθοδος: διερεύνηση των προσδοκιών των μαθητών σχετικά με την κλίση αυτών των ουσιαστικών.
- ❑ Υπενθύμιση των καταλήξεων των συμφωνόληκτων ουδετέρων ουσιαστικών (π.χ. *aequor*, -is) και των καταλήξεων των φωνηεντόληκτων αρσενικών και θηλυκών ουσιαστικών (π.χ. *civis*, -is).
- ❑ Ποιες είναι ιδιαιτερότητες του καθενός;
- Τα συμφωνόληκτα ουδέτερα ουσιαστικά (όπως όλα τα ουδέτερα) εμφανίζουν τους ίδιους τύπους στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική πτώση σε κάθε αριθμό. Η ονομαστική, αιτιατική και κλητική του πληθυντικού αριθμού σχηματίζεται με την κατάληξη **-a**.
- Τα φωνηεντόληκτα αρσενικά και θηλυκά ουσιαστικά σχηματίζουν τη γενική πληθυντικού σε **-ium**. **Τονίζεται ο χαρακτήρας -i-**.
- ❑ Ζητείται από τους μαθητές να κλίνουν το *mare* έχοντας μπροστά τους αυτές τις καταλήξεις.
- ❑ Αφήνουμε τους μαθητές να κάνουν (ενδεχομένως) λάθος. Στη συνέχεια διορθώνουμε το λάθος εξηγώντας τη λογική.
- ❑ Αφού κλίνουμε το *mare* ζητούμε από τους μαθητές να διατυπώσουν τον κανόνα: ποιες είναι οι βασικές διαφορές στην κλίση των φωνηεντόληκτων ουδετέρων από τα αντίστοιχα συμφωνόληκτα;
- ❑ Τους ζητούμε να κλίνουν στη συνέχεια το *animal* και *calcar* με τον ίδιο τρόπο.

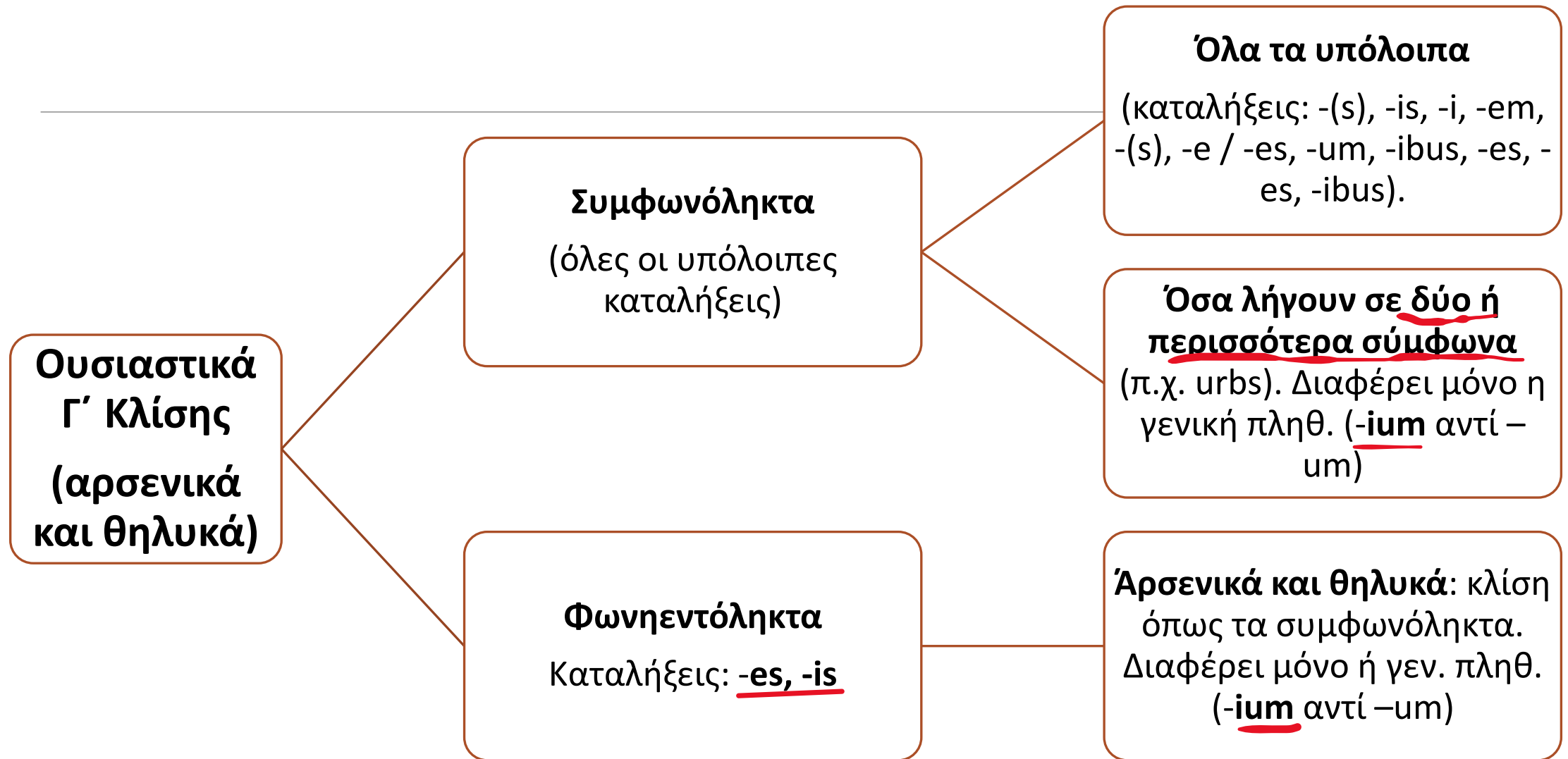
Γ' Κλίση ουσιαστικών – φωνηεντόληκτα (ουδέτερα): αναμενόμενες απαντήσεις μαθητών.

	ΠΤΩΣΗ	ΑΡΣΕΝΙΚΑ/ΘΗΛΥΚΑ
ΕΝΙΚΟΣ	Ονομαστική	mar- e
	Γενική	mar- is
	Δοτική	mar- i
	Αιτιατική	mar- e
	Κλητική	mar- e
	Αφαιρετική	mar- e (λανθασμένος τύπος)
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ	Ονομαστική	mar- a (λανθασμένος τύπος)
	Γενική	mar- i-um
	Δοτική	mar- ibus
	Αιτιατική	mar- a (λανθασμένος τύπος)
	Κλητική	mar- a (λανθασμένος τύπος)
	Αφαιρετική	mar- ibus

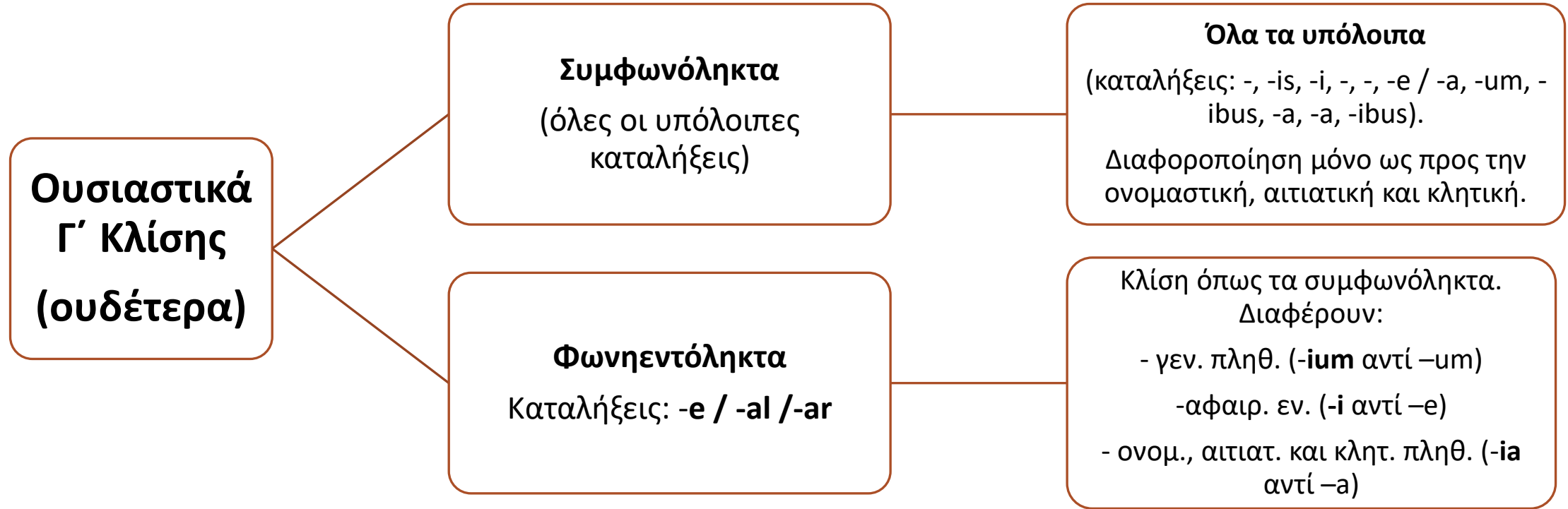
Γ' Κλίση ουσιαστικών – φωνηεντόληκτα (ουδέτερα): διόρθωση απαντήσεων μαθητών.

	ΠΤΩΣΗ	ΑΡΣΕΝΙΚΑ/ΘΗΛΥΚΑ
ΕΝΙΚΟΣ	Ονομαστική	mar- e
	Γενική	mar- is
	Δοτική	mar- i
	Αιτιατική	mar- e
	Κλητική	mar- e
	Αφαιρετική	mar- i (διαφοροποίηση από την ονομ./αιτ. και κλητ. ενικού)
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ	Ονομαστική	mar- i-a (προσθήκη του χαρακτ. i των φωνηεντόληκτων)
	Γενική	mar- i-um
	Δοτική	mar- ibus
	Αιτιατική	mar- i-a (προσθήκη του χαρακτ. i των φωνηεντόληκτων)
	Κλητική	mar- i-a (προσθήκη του χαρακτ. i των φωνηεντόληκτων)
	Αφαιρετική	mar- ibus

Συστηματοποίηση ουσιαστικών Γ' κλίσης

Συστηματοποίηση ουσιαστικών Γ' κλίσης

25. Καταλήξεις της τρίτης κλίσεως

	S i n g u l a r i s			P l u r a l i s		
	Αρσ. και θηλ.	Ουδ.		Αρσ. και θηλ.	Ουδ.	
Nom.	-s	ή —	—	-es	-a	(ή -ia)
Gen.	-is		-is	-um (ή -ium)	-um	(ή -ium)
Dat.	-i		-i	-ibus	-ibus	
Acc.	-em	(ή -im)	—	-es (ή -is)	-a	(ή -ia)
Voc.	-s	ή —	—	-es	-a	(ή -ia)
Abl.	-e	(ή -i)	-e ή -i	-ibus	-ibus	

Συστηματοποίηση επιθέτων Γ' Κλίσης.

Με βάση την πιο πάνω συστηματοποίηση μπορεί να διευκολυνθεί η διδασκαλία των επιθέτων της Γ' κλίσης.

Κλίση με βάση το κλιτικό παράδειγμα των φωνηεντόληκτων τόσο για τα αρσενικά και θηλυκά, όσο και για τα ουδέτερα.

Μοναδική διαφοροποίηση: αφαιρετική ενικού σε –i, αντί σε –e.

Οι δευτερεύουσες χρονικές προτάσεις – Το διδακτικό πρόβλημα.

- ✓ Πολλές υποκατηγορίες δευτερευουσών χρονικών προτάσεων.
- ✓ Πολλοί σύνδεσμοι που εισάγουν παρομοίου τύπου προτάσεις νοηματικά.
- ✓ Οι «δυσνόητες» έννοιες του σύγχρονου, προτερόχρονου και υστερόχρονου, παρόλο που τις έχουν ήδη διδαχθεί.

Δευτερεύουσες χρονικές προτάσεις – Πορεία διδασκαλίας.

1. Ξεκινούμε από το γνωστό (νέα ελληνικά) στο άγνωστο (λατινικά): ποιους χρονικούς συνδέσμους γνωρίζετε στα νέα ελληνικά;
2. Παραδείγματα προτάσεων με τους χρονικούς συνδέσμους που εκφράζουν το προτερόχρονο (αφού, όταν), το σύγχρονο (ενώ, όσο) και υστερόχρονο (μέχρι να/που, πριν να) στα νέα ελληνικά.
3. Ποια πράξη γίνεται πρώτη στα παραδείγματα; Η πράξη της κύριας πρότασης ή της δευτερεύουσας; → Διασαφήνιση της έννοιας του σύγχρονου, προτερόχρονου και υστερόχρονου σε σχέση πάντοτε με την κύρια πρόταση.
4. Εισαγωγή παραδειγμάτων γνωστών στους μαθητές από κάθε κατηγορία από τα κείμενα που έχουν διδαχθεί.

Προτάσεις που εισάγονται με τους συνδέσμους postquam, ubi, ut - Προτερόχρονο

Ubi (Hannibal) in Italiā fuit, ...copias Rōmanōrum profligāvit et delēvit. (Μάθημα XI)

Postquam XIV annos in Italiā complēvit, Carthaginienses eum in Africam revocavērunt.
(Μάθημα XI)

Ut (Aemilius Paulus) domum ad vesperum rediit, filiola eius Tertia, quae tum erat admodum parvula, ad complexum patris cucurrit. (Μάθημα XII)

Ubi Hercules, e somno excitātus, gregem aspexit et partem abesse sensit, pergit ad proximam speluncam; sed **postquam boum vestigia foras versa vidit**, confūsus gregem ex loco infesto amovēre coepit. (Μάθημα XVIII)

Haec postquam domestici Scipiōni rettulērunt, is fores reserāri eosque intromitti iussit.
(Μάθημα XXXIV)

Equidem, **ut vēni ad urbem**, non destiti omnia et sentīre et dicere et facere, quae ad concordiam pertinērent. (Μάθημα XXXVII)

Προτάσεις που
εισάγονται με τους
συνδέσμους
postquam, ubi, ut –
προτερόχρονο.

- Πώς εισάγονται οι πιο πάνω προτάσεις;
- Πώς τις μεταφράσαμε στα ελληνικά στο κειμενικό τους πλαίσιο; Με ποιες προτάσεις αντιστοιχούν στα νέα ελληνικά;
- Ποια χρονική σχέση εκφράζουν αυτές οι προτάσεις σε σχέση με την κύρια πρόταση (σύγχρονο, προτερόχρονο ή υστερόχρονο);
- Με ποια έγκλιση και με ποιους χρόνους μπορούν να εκφέρονται;
- **Διατύπωση από τους μαθητές του επιμέρους κανόνα.**

Ιστορικός-διηγηματικός cum – προτερόχρονο: παραδείγματα από διδαχθέντα κείμενα.

CUM + ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΥ

Cum omnes recentem esse dixissent, «Atqui ante tertium diem» inquit «scitōte* decerptam esse Carthagine. (Μάθημα XXV)

Postea Plato quidam Sardiānus, **cum eum fugitivum esse ex Aesōpi litteris cognovisset**, hominem comprehendit et in custōdiam Ephesi* tradidit. (Μάθημα XXVIII)

Cum ante vestibulum dona posuissent, quae homines deis immortalibus consecrāre solent, domum revertērunt. (Μάθημα XXXIV)

Nam **cum ad eum magnum pondus auri publice missum attulissent**.... vultum risu solvit et protinus dixit. (Μάθημα XXXVI)

CUM + ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΥ

Cum Africānus in Literno esset, complūres praedōnum duces forte salutātum ad eum venērunt. (Μάθημα XXXIV)

Atilius Rēgulus, **cum Poenos in Africā funderet**, ad senātum scripsit mercenarium suum discessisse et ab eo desertum esse rus. (Μάθημα XXXV)

Ιστορικός διηγηματικός cum – προτερόχρονο.

- ❑ Με ποια έγκλιση εκφέρονται όλα τα παραδείγματα;
- ❑ Πώς εξηγείται η υποτακτική; Με ποιον άλλον (μη χρονικό) σύνδεσμο θα μπορούσαμε να μεταφράσουμε όλους τους cum στα παραδείγματα;

(βλ. Μάθημα XXXV – αιτιολογικές προτάσεις – ο σύνδεσμος cum που δηλώνει αποτέλεσμα εσωτερικής λογικής διεργασίας)

- ❑ Ποια άλλη σχέση (εκτός από τη χρονική) δηλώνεται ανάμεσα στην κύρια και στη δευτερεύουσα πρόταση;
→ Σχέση αιτίου και αιτιατού.
- ❑ Με ποιον χρόνο της υποτακτικής εκφέρονται τα παραδείγματα στην αριστερή στήλη και με ποιον χρόνο τα παραδείγματα στην δεξιά στήλη;
- ❑ Γιατί; Ποια χρονική σχέση δηλώνεται;
- **Διατύπωση από τους μαθητές του επιμέρους κανόνα.**

Cum + οριστική: αντίστροφος, επαναληπτικός και χρονικός cum – παραδείγματα από διδαχθέντα κείμενα.

(α) Ibi vix animum sollicitum
somno dederat, **cum repente
apparuit ei species horrenda.**
(Μάθημα XIV)

(β) **Cum civitas bellum gerit,**
magistrātus creantur. (Μάθημα
XV)

- Πώς εισάγονται και πώς εκφέρονται αυτές οι προτάσεις;
- Ποια είναι η διαφορά τους από τις άλλες προτάσεις που εισάγονται με τον cum;
- Πώς μεταφράζεται η πρόταση (α); Πού θα ήταν πιο λογικό να μπει ο σύνδεσμος cum; → Εξήγηση της έννοιας του **αντίστροφου**.
- Πώς μεταφράζεται η πρόταση (β) και πώς εκφέρεται τόσο η κύρια, όσο και η δευτερεύουσα; Τι δηλώνει; → **Επαναληπτικός** cum (= κάθε φορά που).
- Αναφορά και στον **χρονικό cum**.
- **Διατύπωση από τους μαθητές του επιμέρους κανόνα.**

Οι χρονικές προτάσεις που εισάγονται με τον σύνδεσμο *dum*.

□ Ζητούμε από τους μαθητές να απομονώσουν τις χρονικές προτάσεις από τα πιο κάτω κείμενα:

ΜΑΘΗΜΑ XXXVIII.

Caecilia, uxor Metelli, **dum more prisco omen nuptiāle petit filiae sorōris**, ipsa fēcit omen. Nam in sacello quodam nocte cum sorōris filiā persedēbat expectabatque **dum aliqua vox congruens proposito audirētur**. Tandem puella, longā morā standi fessa, rogāvit materteram, ut sibi paulisper loco cederet. Tum Caecilia puellae dixit: «ego libenter tibi meā sede cedo». Hoc dictum paulo post res ipsa confirmāvit. Nam mortua est Caecilia, quam Metellus, **dum vixit**, multum amāvit; postea is puellam in matrimonium duxit.

ΜΑΘΗΜΑ XX

Ab his in castra delātus est tristis et trepidus, **dum obvia turba quasi moritūrum eum miserātur**.

Οι χρονικές προτάσεις που εισάγονται με τον σύνδεσμο *dum*.

Πρόταση	Σύνδεσμος εισαγωγής	Εκφορά δευτερεύουσας πρότασης	Εκφορά κύριας πρότασης	Χρονική σχέση ανάμεσα στην κύρια και στη δευτερεύουσα πρόταση
(α) <i>dum</i> more... <i>petit</i> filiae sororis	<i>dum</i>	Οριστική ενεστώτα	Οριστική παρακειμένου (fecit) (delatus est)	ΣΥΓΧΡΟΝΟ
(β) <i>dum</i> obvia turba... <i>miseratur</i>				
(γ) <i>dum</i> vixit		Οριστική παρακειμένου	Οριστική παρακειμένου (amavit)	ΣΥΓΧΡΟΝΟ
(δ) <i>dum</i> aliqua vox... <i>audiretur</i>		Υποτακτική παρατατικού	Οριστική παρατατικού (exspectabat)	ΥΣΤΕΡΟΧΡΟΝΟ

Οι χρονικές προτάσεις που εισάγονται με τον σύνδεσμο *du* και εκφράζουν το σύγχρονο.

- ❑ Τα παραδείγματα (α), (β) και (γ) εκφράζουν το **ΣΥΓΧΡΟΝΟ**.
- Έχει ή όχι διάρκεια η πράξη που περιγράφεται και στις τρεις περιπτώσεις;
- Πώς εξηγείται λοιπόν η διαφορά στην εκφορά τους (οριστική ενεστώτα και οριστική παρακειμένου); Πώς μεταφράσαμε τις προτάσεις; Ποια αναντιστοιχία παρατηρείτε;
- Τα παραδείγματα (α) και (β) εκφράζουν συνεχιζόμενη πράξη που διακόπτεται, ενώ το παράδειγμα (γ) πράξη που έχει παράλληλη διάρκεια με μία άλλη πράξη. → **ενώ Vs όσο**

Οι χρονικές προτάσεις που εισάγονται με τον σύνδεσμο *dum* και εκφράζουν το υστερόχρονο.

❑ Το παράδειγμα (δ) εκφράζει το **ΥΣΤΕΡΟΧΡΟΝΟ**.

➤ *Πώς εξηγείται η υποτακτική στην εκφορά; Τι πιστεύετε ότι θα άλλαζε αν εκφερόταν με οριστική;*

π.χ. *Metellus Caeciliam amabat, dum mortua est.*

→ **μέχρι να Vs μέχρι που**

➤ *Είναι αναμενόμενος ο χρόνος της υποτακτικής (παρατατικός) με βάση τον (ιστορικό) χρόνο του ρήματος εξάρτησης; → ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων (πρβλ. τελικές, συμπερασματικές προτάσεις).*

❑ Συμπλήρωση κανόνα (ο σύνδεσμος *priusquam*).

■ **Διατύπωση από τους μαθητές του επιμέρους κανόνα.**

- ❑ Στα παραδείγματα προτάσεων που εισάγονται με τους συνδέσμους *postquam*, *ubi* και *ut*, να αντικατασταθούν οι εν λόγω σύνδεσμοι με τον ιστορικό-διηγηματικό *cum* και να γίνουν όλες οι απαραίτητες αλλαγές. Πώς αλλάζει η μετάφραση των αποσπασμάτων εξαιτίας αυτής της αλλαγής;
- ❑ Στα παραδείγματα προτάσεων που εισάγονται με τον ιστορικό-διηγηματικό *cum*, να αντικατασταθεί ο εν λόγω σύνδεσμος με έναν από τους συνδέσμους *postquam*, *ubi* και *ut* και να γίνουν όλες οι απαραίτητες αλλαγές. Πώς αλλάζει η μετάφραση των αποσπασμάτων εξαιτίας αυτής της αλλαγής;

➤ **Τι επιτυγχάνεται:**

- ✓ Ανάδειξη της σχέσης αιτίας-αιτιατού που δημιουργεί ο ιστορικός-διηγηματικός *cum*, σε αντιπαράβολή με την απλή χρονική σχέση που δηλώνουν οι υπόλοιποι σύνδεσμοι.
- ✓ Εμπέδωση της ακολουθίας των χρόνων.
- ✓ Επανάληψη του σχηματισμού των διαφορετικών εγκλίσεων και χρόνων των ρημάτων.

Ασκήσεις μετασχηματισμού: *postquam*, *ubi*, *ut* ή ιστορικός-διηγηματικός *cum*.

Ασκήσεις μετασχηματισμού: ιστορικός- διηγηματικός cum

❑ Στα παραδείγματα προτάσεων που εισάγονται με τον ιστορικό-διηγηματικό cum:

(α) σε όσες προτάσεις εκφέρονται με υποτακτική υπερσυντελικού να αλλάξει η εκφορά σε υποτακτική παρατατικού.

(β) σε όσες προτάσεις εκφέρονται με υποτακτική παρατατικού να αλλάξει η εκφορά σε υποτακτική υπερσυντελικού.

-Πώς αλλάζει η μετάφραση των προτάσεων σε κάθε περίπτωση;

➤ **Τι επιτυγχάνεται:**

- ✓ Εμπέδωση της ακολουθίας των χρόνων.
- ✓ Επανάληψη του σχηματισμού των διαφορετικών εγκλίσεων και χρόνων των ρημάτων.

Ασκήσεις
μετασχηματισμού:
ο επαναληπτικός
cum.

❑ Δίνεται η πιο κάτω περίοδος λόγου:

❑ Cum civitas bellum gerit, magistrātus creantur.
(Μάθημα XV)

(α) Να τραπούν τα ρήματα στην οριστική μέλλοντα και στην οριστική παρατατικού στο ίδιο πρόσωπο και φωνή.

(β) Να μεταφράσετε την περίοδο λόγου με βάση τις αλλαγές.

➤ **Τι επιτυγχάνεται:**

✓ Εξάσκηση στη διαδικασία της μετάφρασης.

✓ Επανάληψη του σχηματισμού των διαφορετικών εγκλίσεων και χρόνων των ρημάτων.

Ασκήσεις
μετασχηματισμού:
Οι χρονικές
προτάσεις που
εισάγονται με τον
σύνδεσμο *dum*.

□ Δίνονται οι πιο κάτω περίοδοι λόγου:

(α) *Caecilia, uxor Metelli, dum more prisco omen nuptiāle petit filiae sorōris, ipsa fēcit omen.*

- Να τραπούν τα ρήματα στην οριστική παρατατικού και να εξηγηθεί η αλλαγή που προκύπτει στο νόημα και στη μετάφραση της περιόδου.

(β) *Nam in sacello quodam nocte cum sorōris filiā persedēbat (...) dum aliqua vox congruens proposito audirētur.*

- Δίνεται η πιο κάτω λανθασμένη μετάφραση της περιόδου:

«Διότι καθόταν σε ένα μικρό ιερό μια νύκτα με την κόρη της αδελφής της, μέχρι που ακούστηκε κάποια φωνή σύμφωνη προς τον σκοπό της.»

- Να διορθωθεί το λατινικό κείμενο, ώστε η πιο πάνω μετάφραση να είναι ορθή.

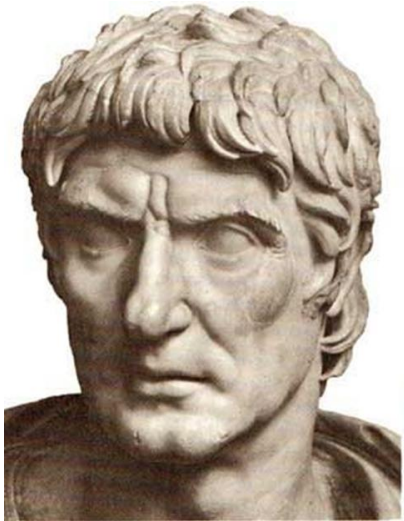
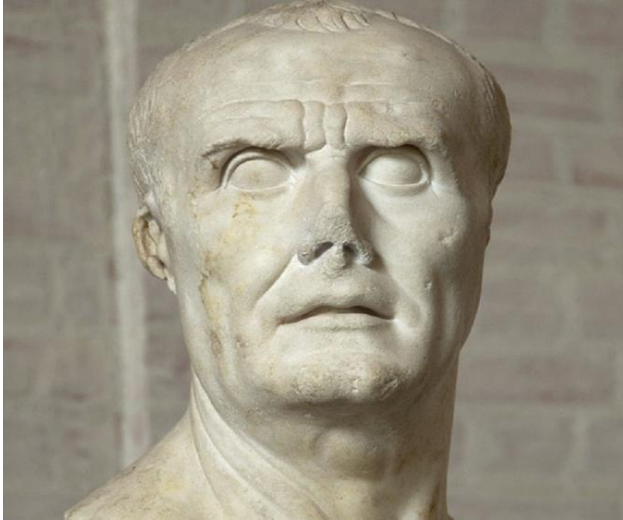
Ασκήσεις
μετασχηματισμού:
Οι χρονικές
προτάσεις που
εισάγονται με τον
σύνδεσμο *dum*.

(γ) *Caeciliam Metellus, dum vixit, multum amāvit.*

- Να τραπούν τα ρήματα στην οριστική ενεστώτα και μέλλοντα και να καταγραφούν οι αλλαγές στη μετάφραση.

➤ **Τι επιτυγχάνεται:**

- ✓ Εξάσκηση στη διαδικασία της μετάφρασης.
- ✓ Επανάληψη του σχηματισμού των διαφορετικών εγκλίσεων και χρόνων των ρημάτων.
- ✓ *Dum* που εκφράζει το σύγχρονο: Εμπέδωση της διάκρισης ανάμεσα στον σύνδεσμο *dum* που χρησιμοποιείται για συνεχιζόμενη πράξη που διακόπτεται και στον *dum* που για χρησιμοποιείται, για να δηλωθεί η παράλληλη διάρκεια.
- ✓ *Dum* που εκφράζει το υστερόχρονο: Εμπέδωση της διαφοροποίησης στο νόημα, όταν ο *dum* (= μέχρι) εκφέρεται με υποτακτική και όταν εκφέρεται με οριστική.

Αξιοποίηση του προς μετάφραση
κειμένου για επανάληψη γραμματικών και
συντακτικών φαινομένων.

ΜΑΘΗΜΑ XL:

Sulla, **occupāta urbe**, senātum armātus coegerat ut C. Marius quam celerrime hostis iudicarētur. Cuius voluntāti nemo obviam ire audēbat; solus Quintus Mucius Scaevola augur **de hac re interrogātus** sententiam dicere noluit. Quin etiam **cum Sulla minitans ei instāret**, dixit is Sullae: «Licet* mihi ostendas agmina militum, quibus curiam circumsedisti; licet* mortem minitēris, numquam tamen ego hostem iudicābo Marium. Etsi* senex et corpore infirmo sum, semper tamen meminero urbem Rōmam et Italiam a Mario conservātam esse.

Ενδεικτικές ασκήσεις επανάληψης των χρονικών προτάσεων.

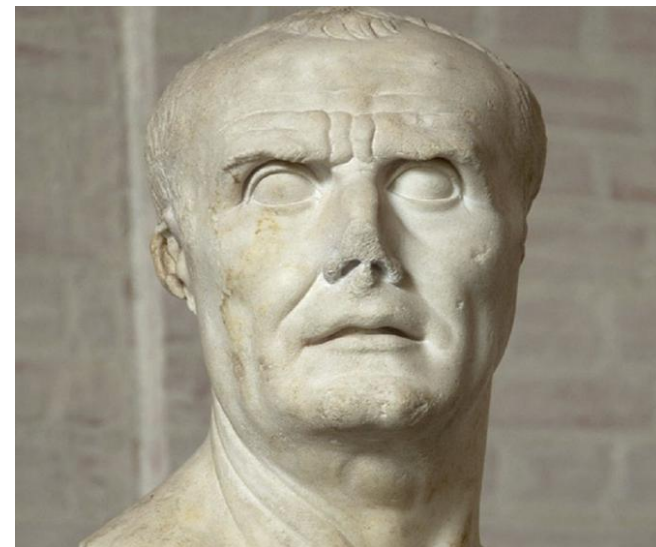
Δίνονται οι πιο κάτω περίοδοι λόγου:

(α) Sulla, occupāta urbe, senātum armātus coegerat ut C. Marius quam celerrime hostis iudicarētur.

(β) solus Quintus Mucius Scaevola augur de hac re interrogātus sententiam dicere noluit.

(γ) Quin etiam cum Sulla minitans ei instāret, dixit is Sullae:

- Να τρέψετε τις αντίστοιχες μετοχικές προτάσεις στις περιόδους (α) και (β) στις αντίστοιχες δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις.
- Να αλλάξετε την εκφορά του ρήματος της υπογραμμισμένης δευτερεύουσας πρότασης (γ), ώστε να εκφράζεται το προτερόχρονο και να αναφέρετε πώς διαφοροποιείται η μετάφραση της πρότασης.

Συμπεράσματα: οφέλη προτεινόμενης μεθόδου.

- ❑ **Σύνδεση μορφής και νοήματος:** Η γραμματική και το συντακτικό διδάσκονται μέσα από το κείμενο, ώστε οι μαθητές να κατανοούν τη λειτουργία τους και όχι να απομνημονεύουν μηχανικά τύπους.
- ❑ **Ενεργητική – διερευνητική μάθηση:** Οι μαθητές οδηγούνται μόνοι τους στη διατύπωση κανόνων → κριτική σκέψη.
- ❑ **Ανάπτυξη γλωσσικού αισθητηρίου και μεταγνωστικών δεξιοτήτων.**
- ❑ **Συνεχής επιστροφή στο κείμενο:** Λεξιλόγιο, γραμματική και σύνταξη λειτουργούν συμπληρωματικά ως εργαλεία κατανόησης και μετάφρασης.
- ❑ **Καλύτερη αξιοποίηση διδακτικού χρόνου (ιδίως μακροπρόθεσμα):** Η ουσιαστική κατανόηση μειώνει την ανάγκη επαναλήψεων και αποστήθισης.

Σας ευχαριστώ
για την
προσοχή σας!

